

A. Η σύσταση και η δομή του οικισμού (πολεοδομική ανάπτυξη- Οργάνωση)

Η ονομασία Λύμπια είναι αρχαία Ελληνική, από Όλυμπος. Ιδρύθηκε από πρόσφυγες γειτονικών χωριών, που είχαν καταστραφεί κατά τη διάρκεια της εισβολής των Τούρκων το 1570. Είναι ένας πεδινός, αγροτικός οικισμός, κτισμένος σε υψόμετρο περίπου 260 μέτρα με τα νότια του σύνορα να αποτελούν μέρος των διοικητικών ορίων των επαρχιών Λευκωσίας- Λάρνακας. Το χωριό βρίσκεται 27 χλμ νοτιοανατολικά της Λευκωσίας. Ήπιοι, σχεδόν γυμνοί, αποστρωγγυλομένοι ασβεστολιθικοί λόφοι περιβάλλουν το χωριό και βρίσκονται κάτω από τα τούρκικα φυλάκια του γειτονικού τουρκοκυπριακού χωριού Λουρουτζίνα, η οποία απέχει 1,5 χλμ από αυτά. Σε απόσταση 5 χλμ βορειοδυτικά βρίσκεται το Δάλι και 8χλμ νοτιοανατολικά το χωριό Κόση. Νοτιοδυτικά μέσω σκυρόστρωτων δρόμων ενώνονται με το χωριό Μοσφιλωτή σε απόσταση 7χλμ ενώ στα νότια με το χωριό Ψευδός στα 5,5 χλμ. Στα νοτιοδυτικά του χωριού υπάρχει το λοφώδες τοπίο των Λαβών.

Από άποψης γεωλογίας παρατηρούνται στη διοικητική του έκταση οι αποθέσεις του σχηματισμού Λευκάρων όπως κρητίδες, μάργες και

κερατόλιθοι καθώς και πυριγενή πετρώματα του συμπλέγματος του Τροόδους. Οι κάτοικοι του χωριού ασχολούνται κυρίως με την **κτηνοτροφία**, την κεντητική καθώς και την γεωργία αφού στο χωριό καλλιεργούνται ξηρικές καλλιέργειες όπως σιτηρά, νομειτικά φυτά, ελιές, χαρουπιές και αμυγδαλιές και λιγότερο καλλιεργούνται επίσης εσπεριδοειδή, λαχανικά και λίγα αμπέλια. Λόγω της πλεονεκτικής γεωγραφικής του θέσης, ανάμεσα στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της Λευκωσίας και της Λάρνακας και οι προσοδοφόρες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό και στην πληθυσμιακή του ανάπτυξη. Τώρα υπολογίζεται ο πληθυσμός τους να ανέρχεται γύρω στις 2. 470 κατοίκους σε αντίθεση με το 1982 που καταγραφτήκαν 1.723 κάτοικοι.

Παρόλο που είναι κτηνοτροφικό/γεωργικό χωριό όπως αναφέραμε προηγουμένως, και θα περίμενε κάποιος κτηνοτροφικές φάρμες και μεμονωμένες κατοικίες, εντούτοις η ανάπτυξη είναι συμπαγής. Ο πυρήνας αναπτύσσεται γύρω και βόρεια της εκκλησίας και παίρνει ένα ακανόνιστο σχήμα που οφείλεται στην προσθετική ανάπτυξη και έλλειψη καθαρού σχεδιασμού, κάτι που παρατηρείται συχνά στα χωριά της Κύπρου.

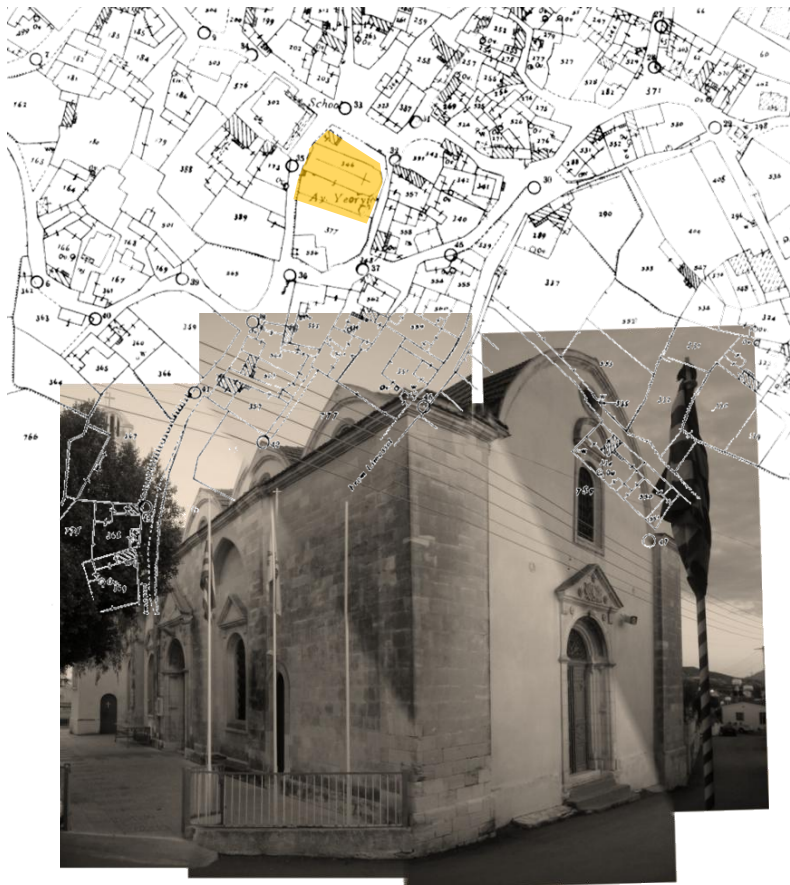
Κοινόχρηστοι χώροι

Οι κοινόχρηστοι χώροι των Λυμπιών βρίσκονται σχετικά κοντά στον πυρήνα του οικισμού. Η εκκλησία του Αγ. Γεωργίου, το καφενείο και η κυνηγετική ένωση είναι από τα παλαιότερα κοινόχρηστα κτίσματα του οικισμού, ενώ τα υπόλοιπα κτίστηκαν αργότερα.

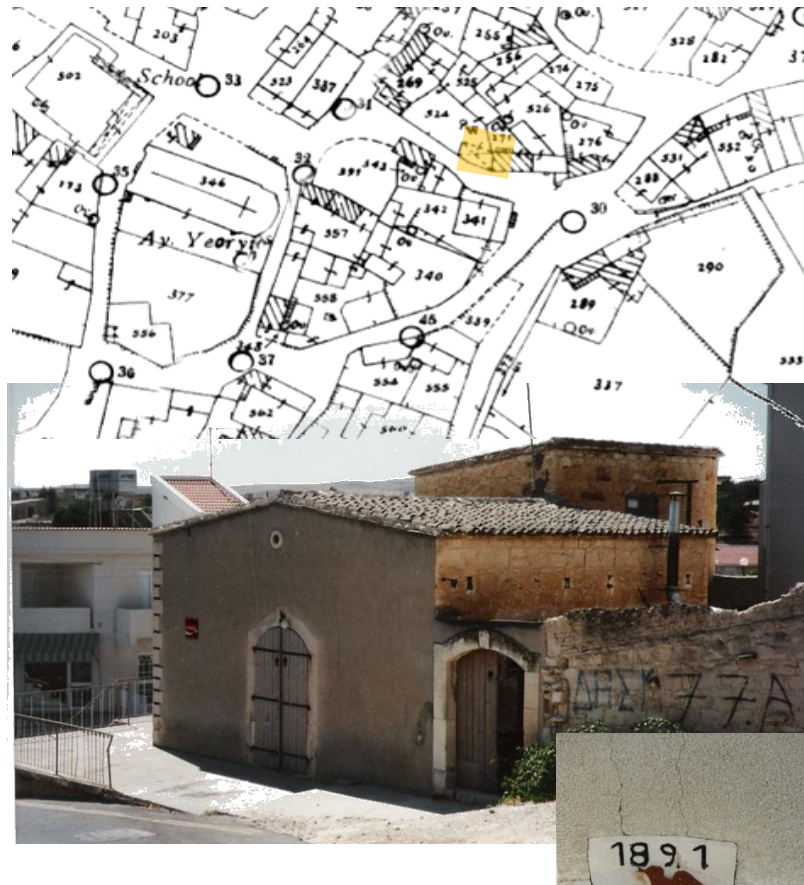

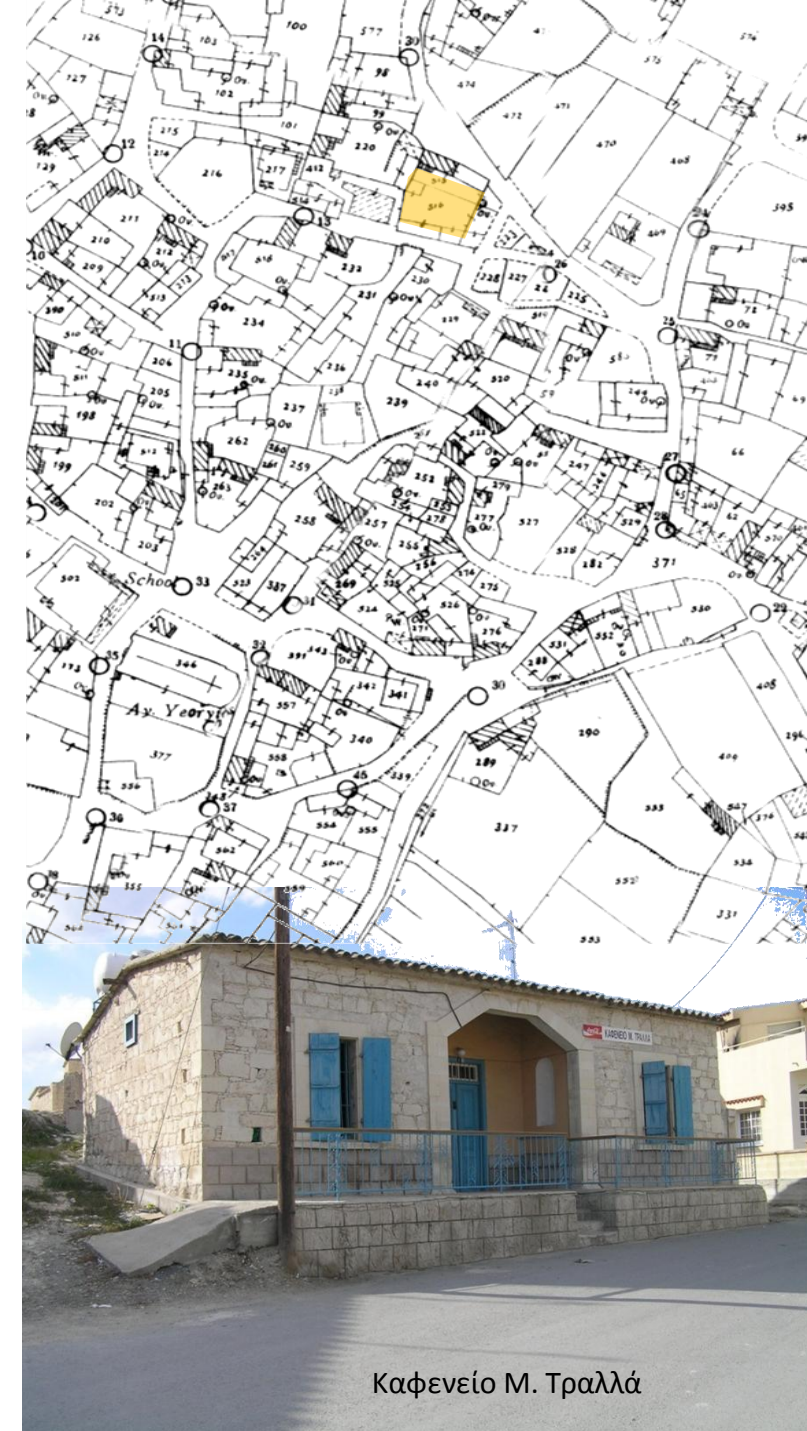
Τα τρία παλαιότερα κτίσματα στον οικισμό είναι η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, η κυνηγετική ένωση και το καφενείο του Μ.Τραλλά. Η εκκλησία του Αγ. Γεωργίου διαδραματίζει θρησκευτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό ρόλο για το χωριό και αποτελεί έναν από τους λίγους χώρους συγκέντρωσης των κατοίκων.

Εκκλησία Αγ. Γεωργίου (1901)

Κυνηγετική Ένωση (1891)

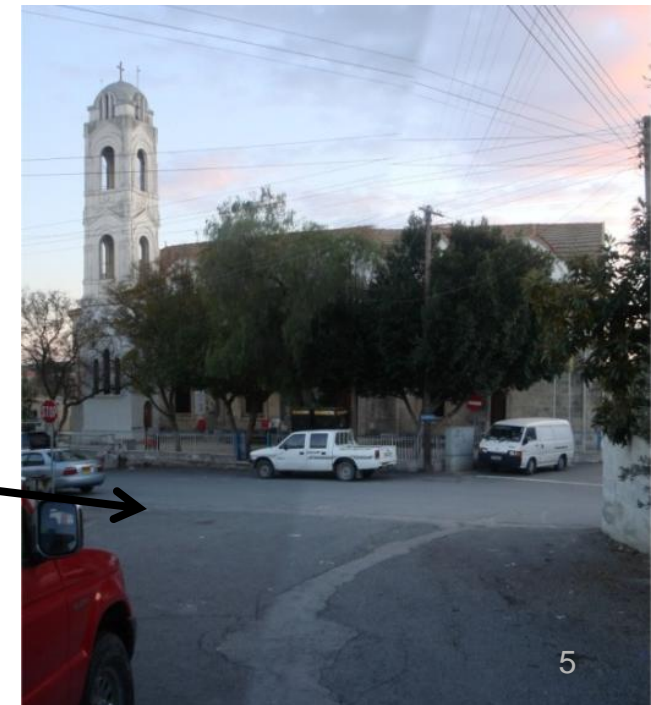
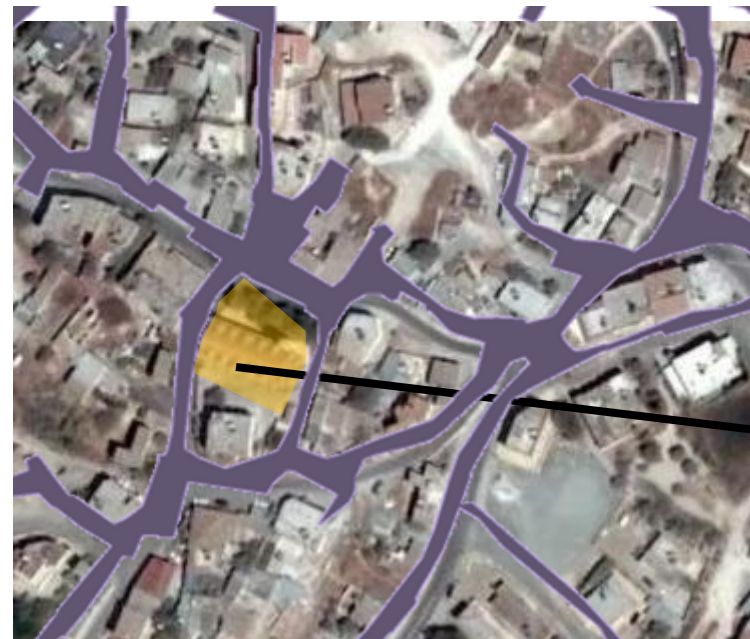
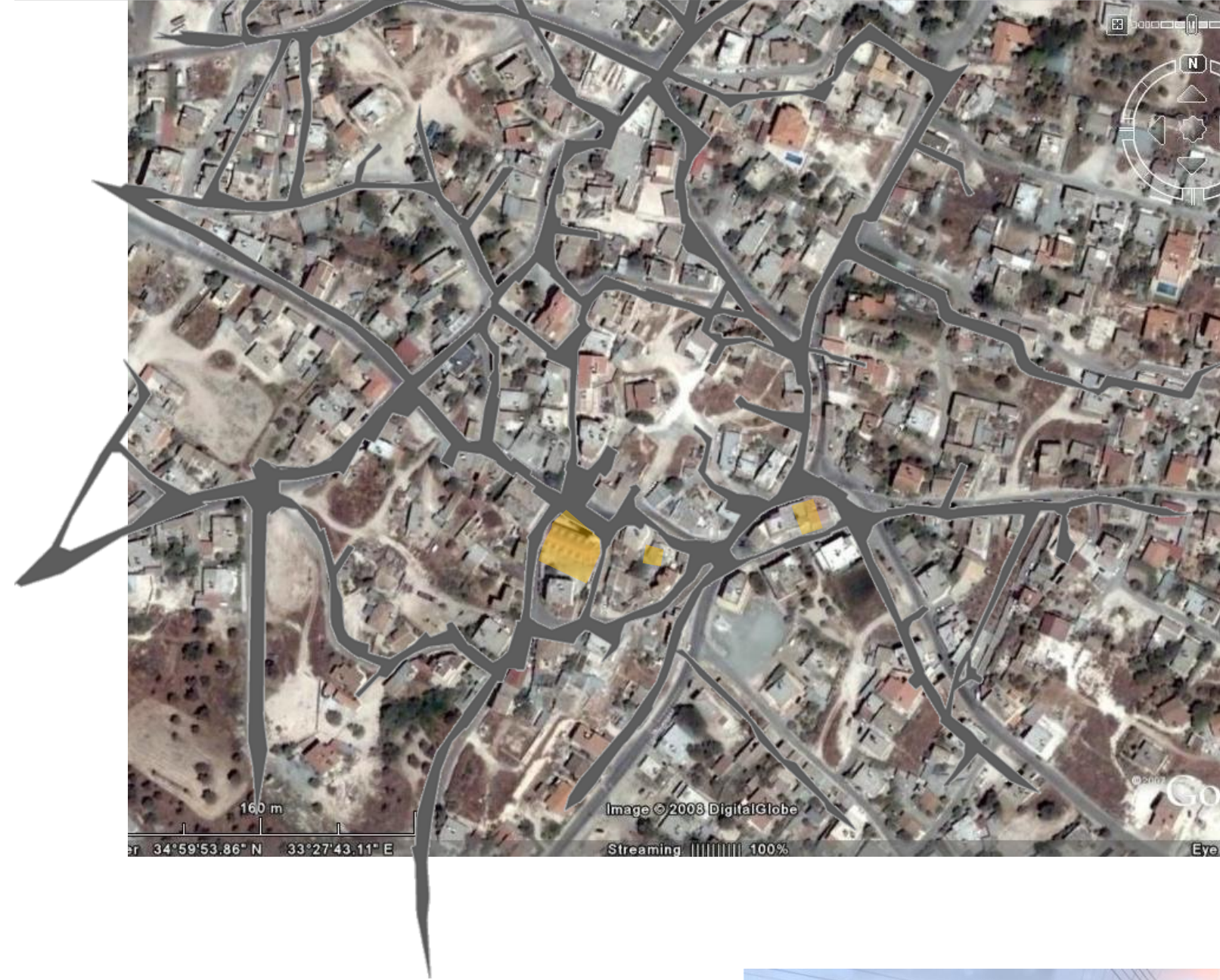
Καφενείο Μ. Τραλλά

Στον οικισμό παρατηρήθηκε διαπλάτυνση των δρόμων γύρω από την εκκλησία, τον κυνηγετικό όμιλο και το κοινοτικό συμβούλιο που είναι μια νεότερη κατασκευή. Οι πλείστοι δρόμοι στο χωριό διατηρούν την αρχική χάραξή τους ενώ η νέα ανάπτυξη έγινε στις περιφέρειες του χωριού νότια- ανατολικά προς το νέο δρόμο Λευκωσίας- Λάρνακας.

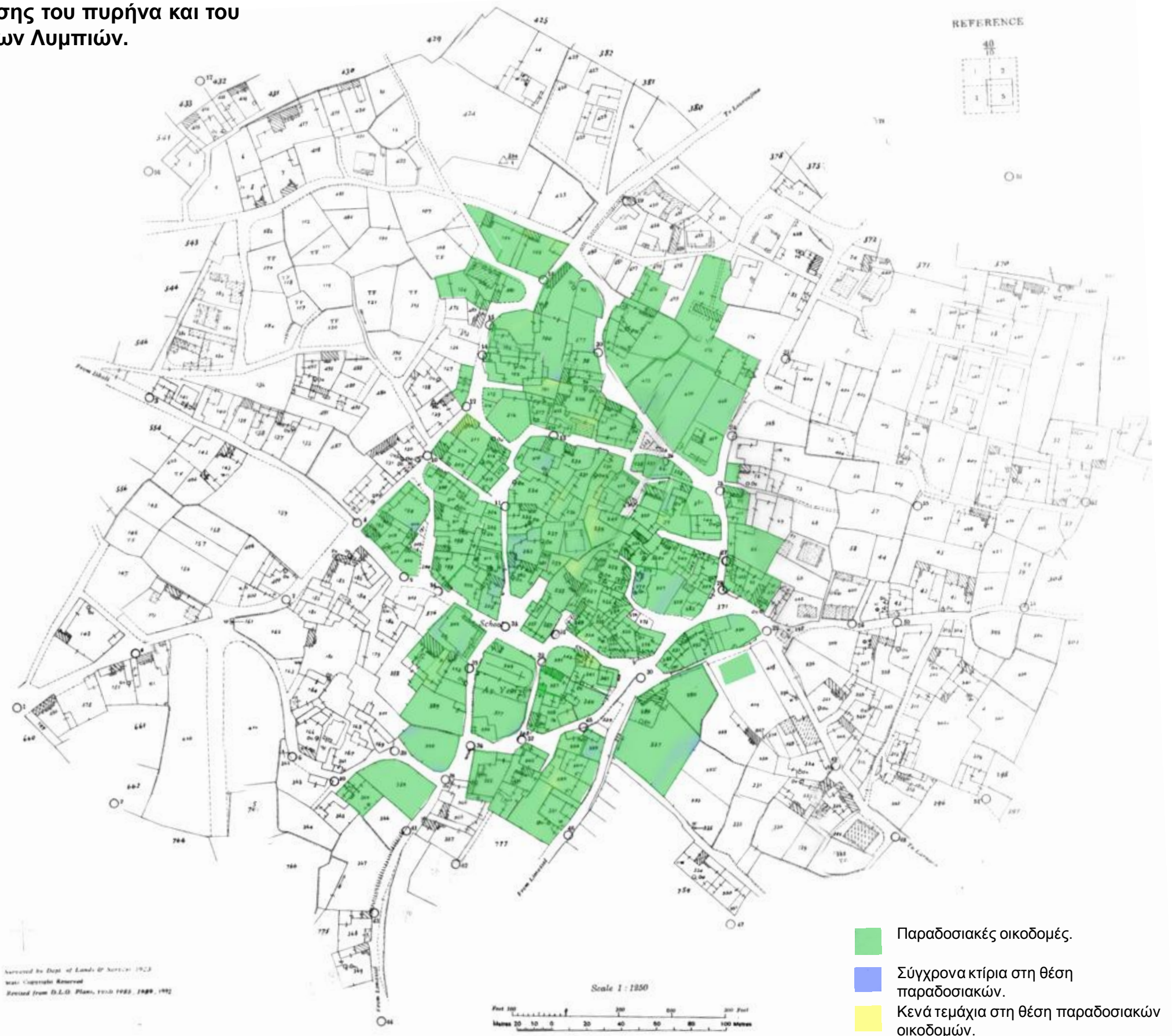
Η διακίνηση γίνεται μέσω στενών τεθλασμένων και ελικοειδών δρόμων ιδιαίτερα στον πυρήνα. Οι δρόμοι έχουν ελαφριά κλίση.

Β. Είδος και Βαθμός Αλλοίωσης του πυρήνα και του αρχιτεκτονικού χαρακτήρα των Λυμπίων.

Τα τεμάχια με τις παραδοσιακές οικοδομές, που σχηματίζουν τον πυρήνα των Λυμπίων, όπως φαίνονται από το χωρομετρικό σχέδιο (1992, χάρτης 1).

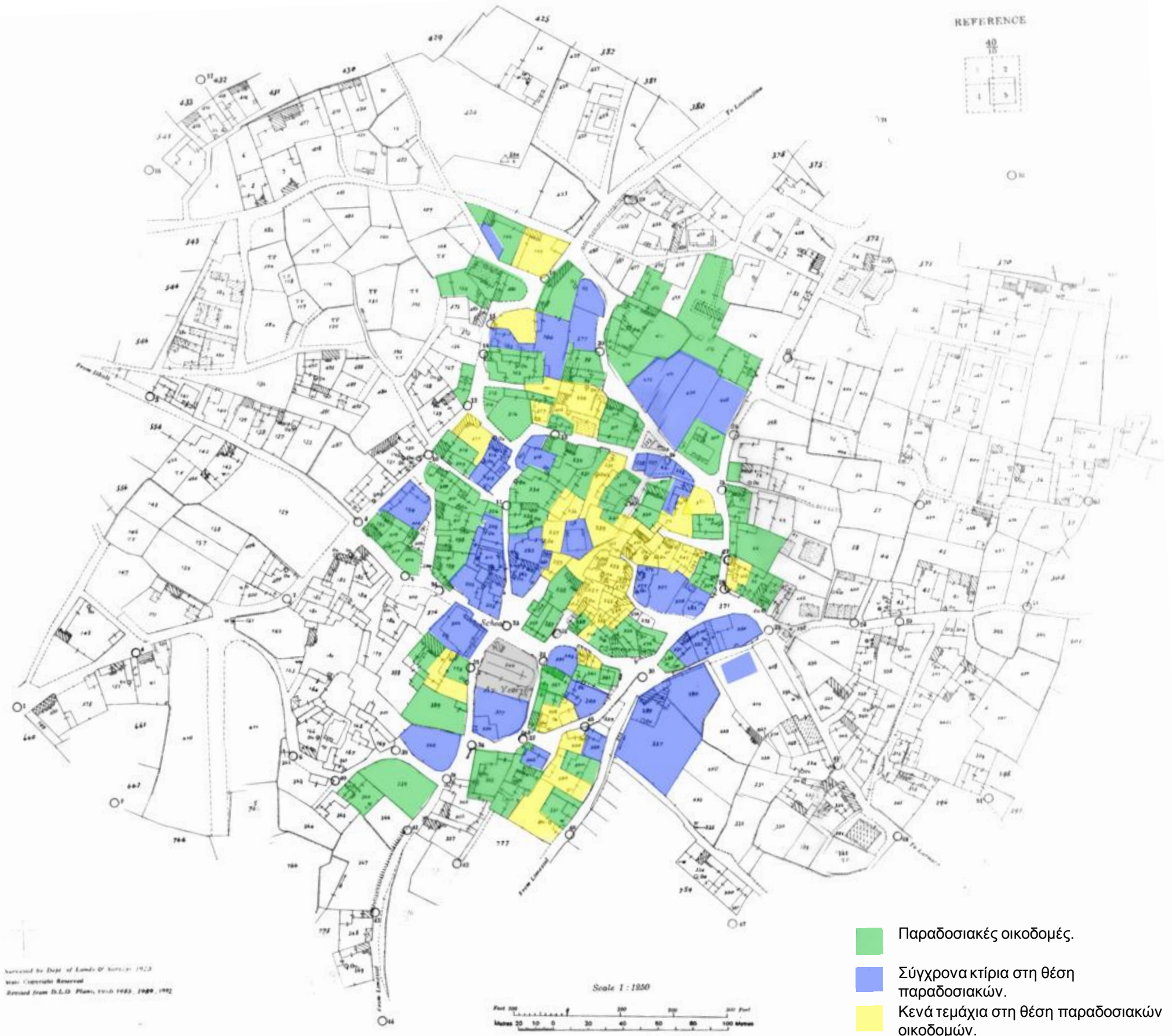

Χάρτης 1: Πυρήνας Λυμπίων – τεμάχια με παραδοσιακές οικοδομές που υφίσταντο παλαιότερα.

Μεγάλη αλλοίωση ως προς τον παραδοσιακό χαρακτήρα του πυρήνα του οικισμού.

Παραδοσιακές οικοδομές στον πυρήνα αντικαθίστανται με σύγχρονα κτίρια. Κενά τεμάχια που επήλθαν είτε από απόκατάρρευση παραδοσιακών οικοδομών, είτε από σκόπιμη ισοπέδωσή τους, δηλώνουν τραγικά το παρόν τους, φανερώνοντας τη διάβρωση του παραδοσιακού πυρήνα, στο βαθμό που φαίνεται στο χάρτη 2.

Χάρτης 2: Αλλοίωση του πυρήνα – σημερινή κατάσταση.

Η αλλοίωση της συνοχής του παραδοσιακού οικισμού είναι έντονη, όπως φαίνεται πιο κάτω μέσα από μια χαρακτηριστική όψη δρόμου στον παραδοσιακό πυρήνα του χωριού σήμερα.

Η εναλλαγή του παραδοσιακού στοιχείου με το σύγχρονο.

- Παραδοσιακές οικοδομές.
- Σύγχρονα κτίρια στη θέση παραδοσιακών.
- Κενά τεμάχια στη θέση παραδοσιακών οικοδομών.

Είδος και Βαθμός Αλλοίωσης του πυρήνα και του αρχιτεκτονικού χαρακτήρα των Λυμπιών, μέσα από φωτογραφίες.

αλλοιώσεις

Αλλοιώσεις

Η χρήση τσιμεντοκονιάματος και ασβεστοκονιάματος για «επιδιόρθωση» της πέτρινης τοιχοποιίας παρατηρείται στις περισσότερες παραδοσιακές οικίες που απέμειναν στον πυρήνα των Λυμπιών.

Η ευρεία χρήση τσιμέντου, είτε για επιδιορθώσεις¹ είτε για επίχριση μεγάλων επιφανειών πέτρινης τοιχοποιίας,² υποβαθμίζει τον παραδοσιακό χαρακτήρα του οικισμού.

Επίσης, η χρήση του τσιμέντου για τέτοιες επιδιορθώσεις δε συνίσταται, γιατί το τσιμέντο δεν παρουσιάζει ικανοποιητική συμπεριφορά με πορώδη υλικά, όπως είναι η πέτρα.

«Χολιάσματα» στην τοιχοποιία ή και επίχρισμα σε μέρος της.

Ζώνη επιχρίσματος στο κάτω μέρος της πέτρινης τοιχοποιίας (εικ.1), εφαρμόζεται ευρέως, για αποφυγή της εμφάνισης της ανερχόμενης υγρασίας στο κατώτερο μέρος της τοιχοποιίας.

Το παραδοσιακό στοιχείο επικαλύπτεται από ο σύγχρονο. Τα παραδοσιακά μονοπάτια έχουν χάσει την υφή τους, αφού αντικαταστάθηκαν με ασφαλτόστρωση (εικ.2).

Επενδύσεις προσόψεων σε νέες οικοδομές (εικ.4) μιμούνται την παραδοσιακή πέτρα, αποσκοπώντας ίσως στη δημιουργία «ομοιογένειας» με τα γύρω παραδοσιακά κτίρια.

Σε μια άλλη περίπτωση, η επένδυση της πέτρας μπορεί να χαρακτηριστεί ατυχής (εικ.3).

2

3

4

Η σημερινή κατάσταση ενός ίσως πολύ αξιόλογου κτίσματος, σε σχέση με την κατάσταση περίπου μια δεκαετία πιο παλιά. Δεν έχει δοθεί το απαραίτητο ενδιαφέρον για τη συντήρηση και αποκατάστασή του.

2008

1996

Σε αρκετές περιπτώσεις τα κεραμίδια έχουν αντικατασταθεί με τσίγκους (εικ.1) ή τραπεζοειδή λαμαρίνα. (εικ.2)

Άλλες φορές, οι πλάκες του κροτώματος διατηρούνται σε ορισμένα σημεία. (εικ. 3)

Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου ο παραδοσιακός χαρακτήρας διατηρείται, με συντήρηση και διατήρηση των παλαιών παραδοσιακών στοιχείων. (εικ. 4)

Σημάδια εγκατάλειψης υπάρχουν και στο εξωτερικό, αλλά και στο εσωτερικό των οικοδομών. (εικ. 5-8)

1

2

3

4

5

6

7

8

Σύγχρονες προσθήκες στους παραδοσιακούς όγκους.

Παρατηρούνται προσθήκες όγκων από σύγχρονα υλικά, όπως σκυρόδεμα, (εικ. 1,2) τσιμεντότουβλα (εικ.3) και τούβλα (τα οποία μένουν αρκετές φορές ανεπίχριστα, εικ. 6) καθώς και αντικαταστάσεις παλαιών θύρων και παραθύρων με σύγχρονα μεταλλικά. (εικ. 7)

Πολλές φορές, εκτός από τη σύστασή τους, οι χρωματισμοί των νέων υλικών δεν ταιριάζουν με τους παραδοσιακούς και γενικά φαντάζουν ξένοι ως προς το παραδοσιακό αρχιτεκτονικό περιβάλλον. (εικ. 3,6)

Ευτελείς κατασκευές από διάφορα ξύλα ή τσίγκους, για κάλυψη άμεσων ή εφήμερων αναγκών, εμφανίζονται στο χωριό. Η προχειρότητα αυτή δεν αναδεικνύει τον παραδοσιακό χαρακτήρα του. (εικ. 5)

Στοιχεία που ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες, όπως ντεπόζιτα νερού, διακόπτουν παραδοσιακές όψεις. (εικ. 4)

Κάποτε, παραδοσιακά κουφώματα επαναχρησιμοποιούνται σε νεότερες κατασκευές. (εικ.6)

1

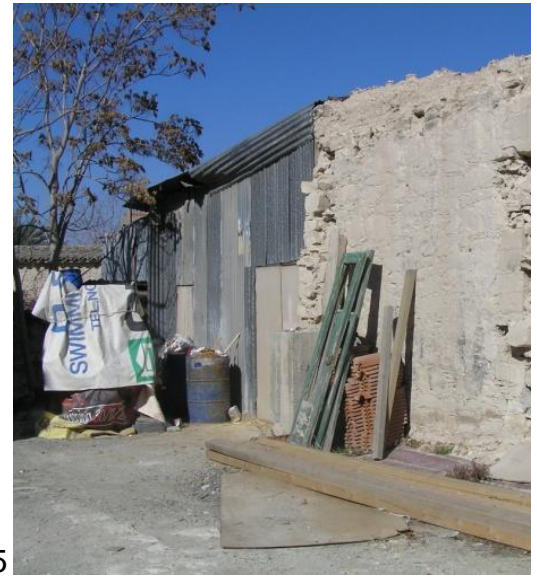
2

3

4

5

6

7

Εκτός από τις παραδοσιακά κτίσματα στον παραδοσιακό πυρήνα εμφανίζονται και **σύγχρονες οικοδομές**, οι οποίες έχουν ανεγερθεί σε τεμάχια όπου παλαιότερα υπήρχαν παραδοσιακές. Οι τύποι τους και γενικά η μορφή τους δεν συνάδει με τον παραδοσιακό χαρακτήρα του οικισμού. (εικ.1-3)

Ορισμένες αυλές που δεν έχουν άμεση επαφή με δρόμο μένουν αφρόντιστες. Επιπρόσθετα, κτίζονται υπόστεγα μέσα σε αυτές που χρησιμοποιούνται ως βοηθητικοί χώροι. (εικ.4)

Η δημιουργία κενών τεμαχίων στη θέση παραδοσιακών (ίσως και αξιόλογων) οικοδομών παρατηρείται πολύ έντονα στον οικισμό. (εικ.5)

1

2

4

5

3

Επιδιορθώσεις

Λευκά επιχρίσματα, ασβεστοκονιάματα, που καλύπτουν το πλινθάρι, (εικ.1) του προσφέρουν προστασία από τις καιρικές συνθήκες.

Επιχρίσματα που επικαλύπτουν λίθινες τοιχοποιίες ανανεώνονται, για να δίνεται έμφαση στις πελεκητές πέτρες των περιθυρωμάτων και των γωνιόλιθων. (εικ.2) Κακή συντήρηση θεωρείται η επίχριση παραδοσιακών τοίχων με σπριτς.

Σε μερικές περιπτώσεις το λεπτό επίχρισμα ασβεστοκονιάματος στην περίμετρο των πελεκητών περιθυρωμάτων ανανεώνεται, (εικ.4) και αυτή τη φορά για έμφαση στις πελεκητές λεπτομέρειες.

Πολλά μπαλκόνια έχουν ανακατασκευαστεί, όχι με παραδοσιακά υλικά, αλλά με σκυρόδεμα. (εικ. 4,6)

Ξύλινα κουφώματα έχουν επιδιορθωθεί ή έχουν αντικατασταθεί με νέα, ίσως λόγω της φθοράς του παλιού ξύλου. (εικ. 5)

1

2

4

5

6

3

Επιδιόρθωση παραδοσιακού κτίσματος στο χωριό

Παραδοσιακή οικοδομή στη διαδικασία συντήρησης - αποκατάστασης. Παρατηρείται η **διατήρηση** ορισμένων **χαρακτηριστικών** της **παραδοσιακής οικίας**, όπως είναι η σουβάντζα και η τσιμινιά. Το νέο δώμα μιμείται το παλιό με μορίνες και καλάμια. Η θύρα με το τοξωτό υπέρθυρο (εικ.1) θα ανοικτεί πλήρως, με την αφαίρεση της τοιχοποιίας, που καλύπτει το μισό άνοιγμα και που πρόκειται για μεταγενέστερη προσθήκη, σε μια προσπάθεια αποκατάστασης του πιο παλιού και πιο «γνήσιου» κουφώματος, και συνεπώς της σχέσης του εσωτερικού χώρου με την αυλή.

1

2

3

4

Γ. Τα κτίσματα

Τυπολογική, κατασκευαστική και μορφολογική ανάλυση οικοδομών

Τυπολογική ανάλυση

Οι τυπολογίες που παρατηρήθηκαν κυρίως στο χωριό ήταν το **σχήμα Γ**, **Π** και **Ι**, τα οποία αποτελούνταν κυρίως από τον τύπο κτίσματος του μακρυναριού, το οποίο κάποιες φορές σε συνδυασμό με το δίχωρο (τύπος επέκτασής του) και τον ηλιακό διαρθρώνουν διαφορετικά τους χώρους.

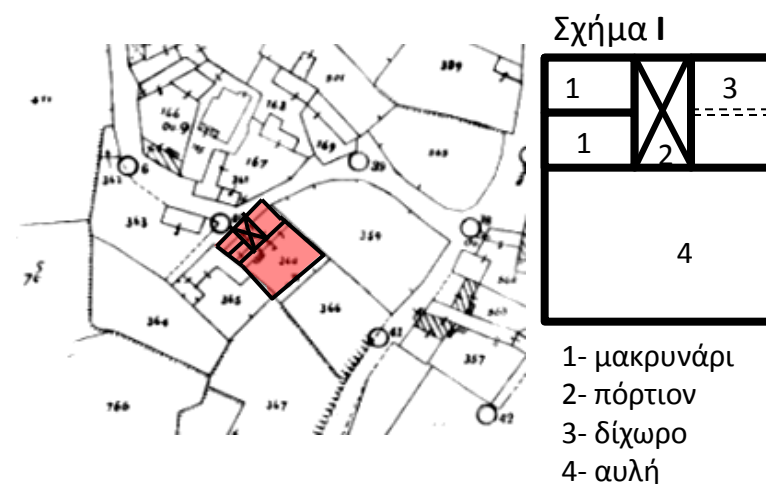
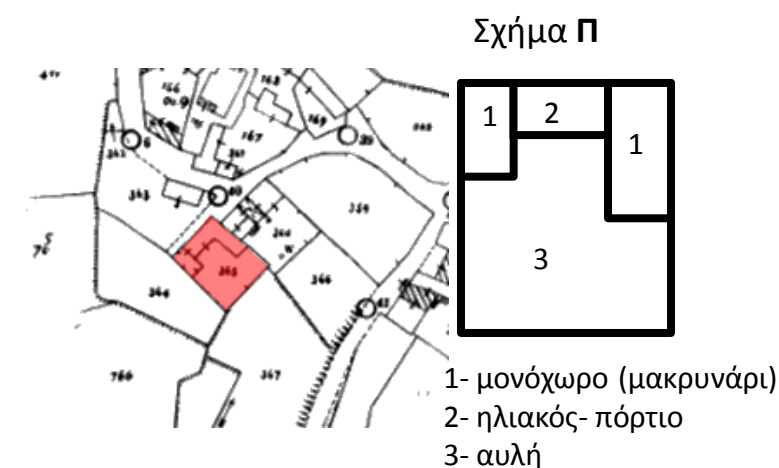
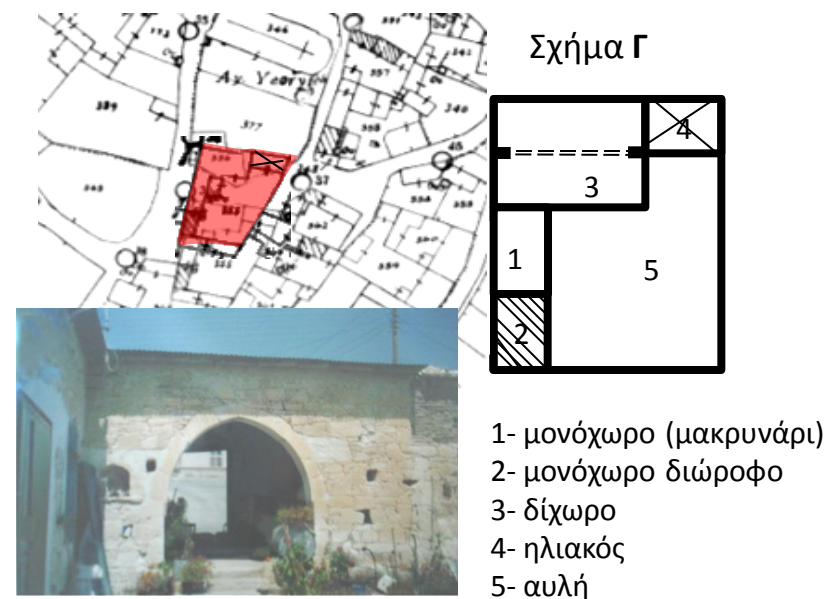
Όπως φαίνεται και στην εικόνα στο συγκεκριμένο παράδειγμα της τυπολογίας **Γ** αποτελείται από έναν ηλιακό με δίπλα του ένα δίχωρο και στη συνέχεια στον άλλο άξονα ένα μακρυνάρι και δίπλα σε αυτό ένα διώροφο μακρυνάρι ή αλλιώς μονόχωρο και κοινό τους στοιχείο την αυλή.

Το σχήμα **Π** αποτελείται συνήθως από δύο μακρυνάρια με ανάμεσά τους το πόρτιο ή αλλιώς ηλιακός.

Το πιο απλό, το σχήμα **Ι**, συχνά αποτελείται από το πόρτιο με δεξιά και αριστερά του είτε μακρυνάρια είτε δίχωρο στη μια και 2 μακρυνάρια στην άλλη πλευρά όπως το παράδειγμα ή και η πιο απλή περίπτωση να αποτελείται μόνο από ένα μακρυνάρι πλατυμέτωπο.

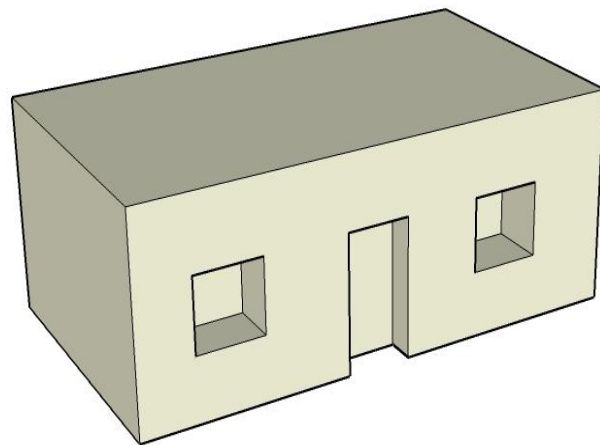
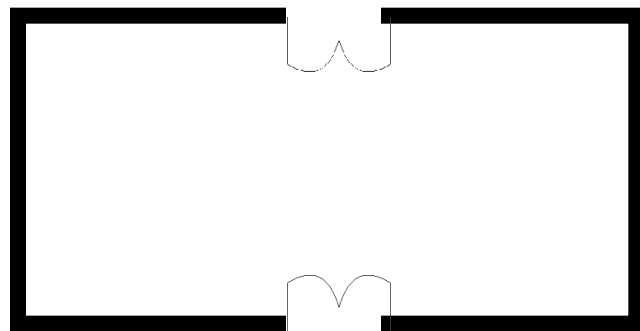
Η τυπολογία ορίστηκε βάση του σχήματος των κτισμάτων μεταξύ τους. Ενώ όσον αφορά τη θέση των αυλών στα τεμάχια, ισχύουν και οι δύο περιπτώσεις, η αυλή να βρίσκεται στο πίσω μέρος του τεμαχίου αλλά και να βρίσκεται μπροστά κοντά στο δρόμο.

Κυριότεροι τύποι κτισμάτων

Πιο συχνός τύπος κτίσματος που συναντάται στον οικισμό είναι το **πλατυμέτωπο μακρυνάρι**.

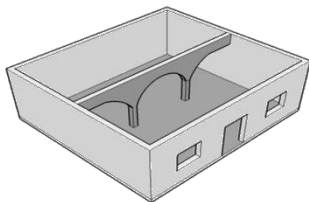
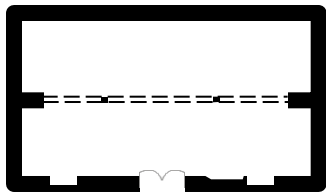

Δίχωρο

Στον οικισμό έχουν κτιστεί πολλά δίχωρα. Ορισμένα στηρίζονται με μεσοδότζιν και τα υπόλοιπα με καμάρα.

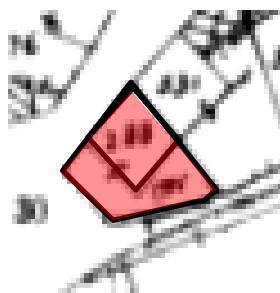
Η καμάρα (ή καμάρες) που βρίσκεται στο εσωτερικό προσδίδει μεγαλοπρέπεια και συνήθως είναι οξυκόρυφη.

Ηλιακός

Οι ηλιακοί αποτελούν ακόμα ένα τυπολογικό στοιχείο κτισμάτων που παρατηρείται στον οικισμό. Οι περισσότεροι ηλιακοί, σαν γενική παρατήρηση, στρέφονται προς το Νότο.

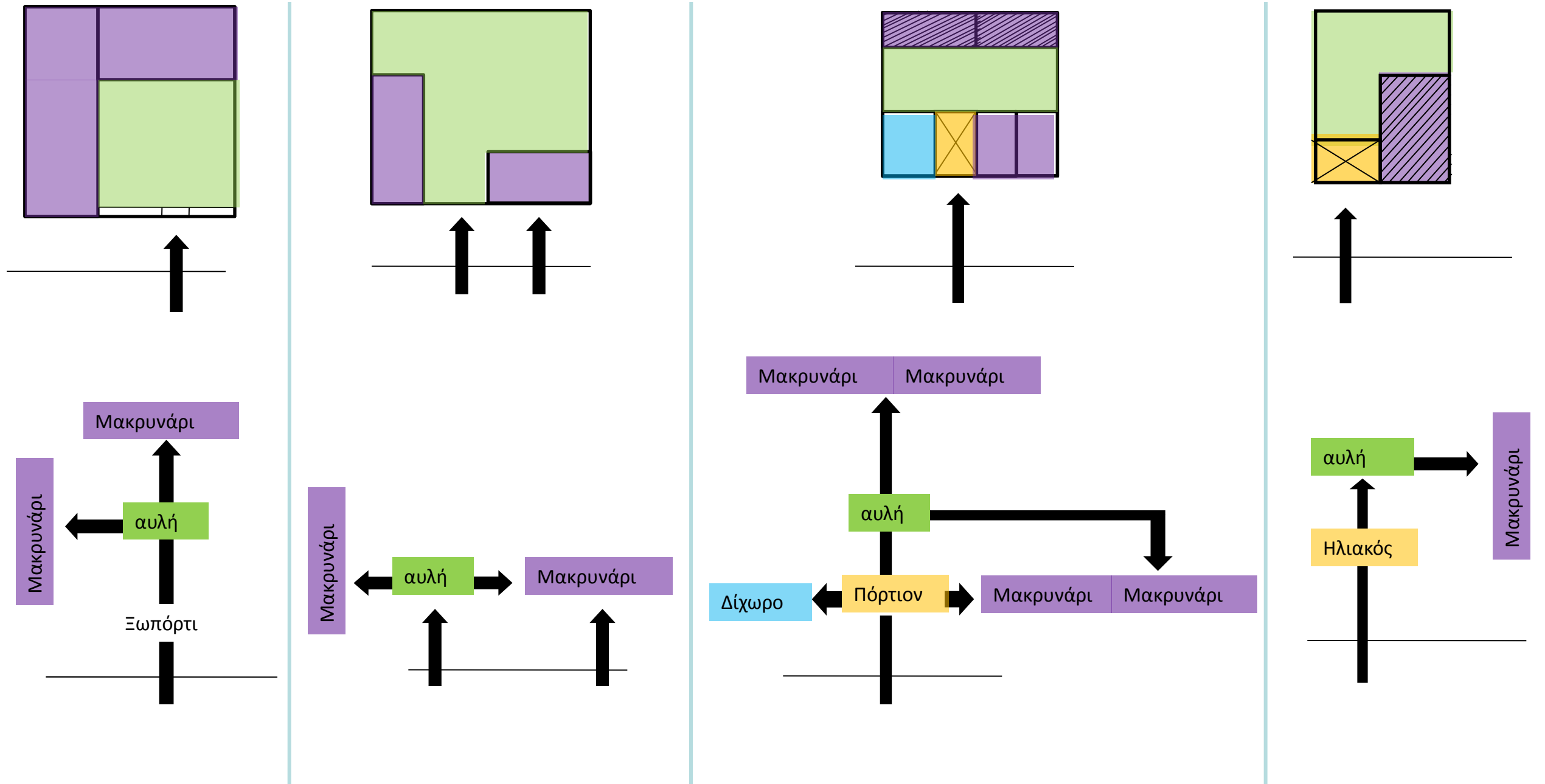
Συνοδεύονται συνήθως με καμάρες, που βρίσκονται στις όψεις προς την εσωτερική αυλή. Οι ηλιακοί λειτουργούν βιοκλιματικά, βοηθώντας στο δροσισμό του εσωτερικού χώρου το καλοκαίρι και θέρμανση το χειμώνα, παθητικά.

Διάρθρωση χώρων

Πιο κάτω φαίνονται διάφορα διαγράμματα που αφορούν τη διάρθρωση που συναντήθηκε σε οικίες των Λυμπιών.

Μορφολογική ανάλυση οικοδομών

Επιμέρους μορφολογικά στοιχεία κτισμάτων

Καμάρες

Η καμάρα στο χωριό εμφανίζεται συνήθως στην πίσω όψη των οικιών και στο εσωτερικό και σπάνια στις εξωτερικές όψεις.

Υπάρχουν περισσότερες οξυκόρυφες παρά μονομούρελλες και στο εσωτερικό του σπιτιού συνήθως βρίσκονται στα δίκωρα στη θέση της νευκάς, ενώ στο εξωτερικό, στη πρόσοψη των ηλιακών.

Μονομούρελλη.

Επίσης, οι **φούρνοι**, οι οποίοι βρίσκονταν συνήθως μέσα στην αυλή και κοντά στον ηλιακό, αποτελούν ένα άλλο στοιχείο που συναντά κανείς στον οικισμό.

Οξυκόρυφη- Διπλομούρελλη

Επιμέρους μορφολογικά στοιχεία κτισμάτων

Τέσσερεις κύριοι τύποι παραθύρων που παρατηρήθηκαν είναι τα **σανιδωτά** (εικ. 1, 2), τα **παρμακωτά** (εικ. 3), τα **περσιδωτά** (εικ. 4) τα οποία είναι μια νεώτερη μορφή ανοίγματος, και οι **αρσέρες** (εικ. 5), τα μικρά αυτά ανοίγματα που χρησίμευαν στον εξαερισμό των οικιών.

Σε κάποια σανιδωτά, πέραν του μεταλλικού συνδέσμου υπήρχε ξύλινος οριζόντιος ζυγός (εικ. 2) ο οποίος συνέδεε τα κάθετα σανίδια μεταξύ τους.

Στα παρμακωτά, τα κάθετα παρμάκια φτάνουν μέχρι το μέσο του ύψους του ανοίγματος.

Περσιδωτά παράθυρα υπάρχουν τρίφυλλα και δίφυλλα, τα περισσότερα από αυτά ορθογώνια και σπάνια τοξωτά.

Το αέτωμα στο πάνω μέρος του κουφώματος με λεπτομέρεια είναι σπάνιο στον οικισμό και θεωρείται ιδιόμορφο μορφολογικό στοιχείο.

1

ζυγός

2

3

Παρμάκια

4

5

Θύρες εισόδου

Στο χωριό παρατηρήθηκαν τοξωτά και οριζόντια υπέρθυρα με πελεκητή πέτρα και κάποια με σιδεριές με τη χρονολογία ανέγερσης της κατοικίας. Επίσης σε κάποιες παρατηρείται πλάκα με ανάγλυφο-φυλακτό του σπιτιού.

Τα θυρώματα που υπάρχουν είναι τα σανιδωτά και τα νταμπλαδωτά.

Σκάλες

Οι σκάλες που παρατηρήθηκαν στον οικισμό βρίσκονται εξωτερικά των κτισμάτων, οι περισσότερες είναι πέτρινες και οδηγούν στον όροφο (μπαλκόνι) από την αυλή.

Μπαλκόνια- εξώστες

Στον οικισμό υπάρχουν σχετικά λίγοι εξώστες και οι περισσότεροι απ αυτούς είναι μικρού μεγέθους. Κάποιοι είναι στεγασμένοι και άλλοι όχι.

Σε κάποιους παρατηρήθηκαν κάποια διαγώνια μεταλλικά υποστηρικτικά στοιχεία που ίσως είναι μια αντικατάσταση των ξύλινων στοιχείων που υπήρχαν παλιά στον εξώστη.

Διαγώνια υποστηρικτικά στοιχεία

Η **στέγαση** του μακρυναριού γίνεται με επίπεδα δώματα (εικ. 1) με κλίση περίπου 5% ή και περισσότερο, οπότε χαρακτηρίζεται μονοκλινής (εικ.2). Η στέγαση του διώρου επιτυγχάνεται με δικλινείς στέγες, των οποίων ο άξονας είναι είτε παράλληλος (εικ.4), είτε κάθετος προς τον κύριο άξονα του διώρου (εικ.3).

1

2

3

4

Άλλα μορφολογικά στοιχεία που εμφανίζονται στο εσωτερικό των κατοικιών είναι η **σουβάντζα**, με τα ανάγλυφα διακοσμητικά της, και η **τσιμινιά**.

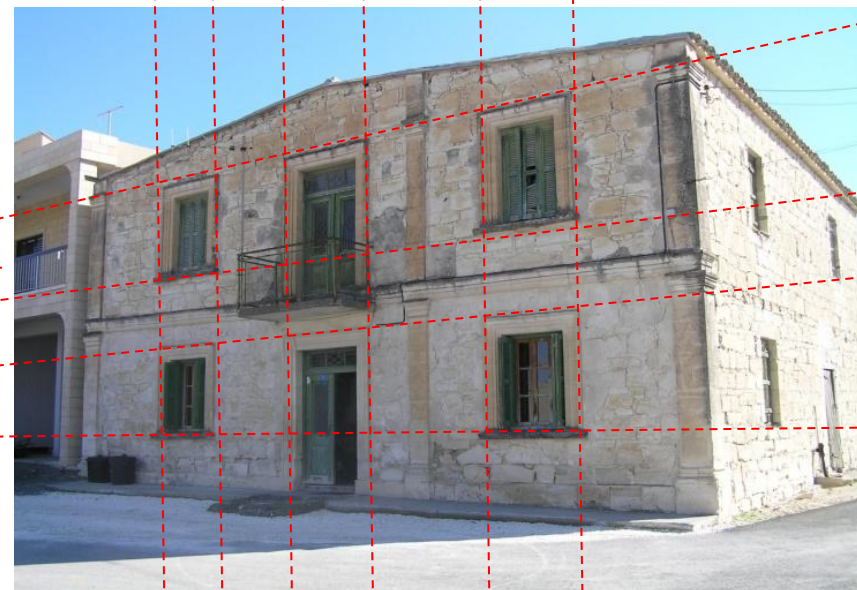
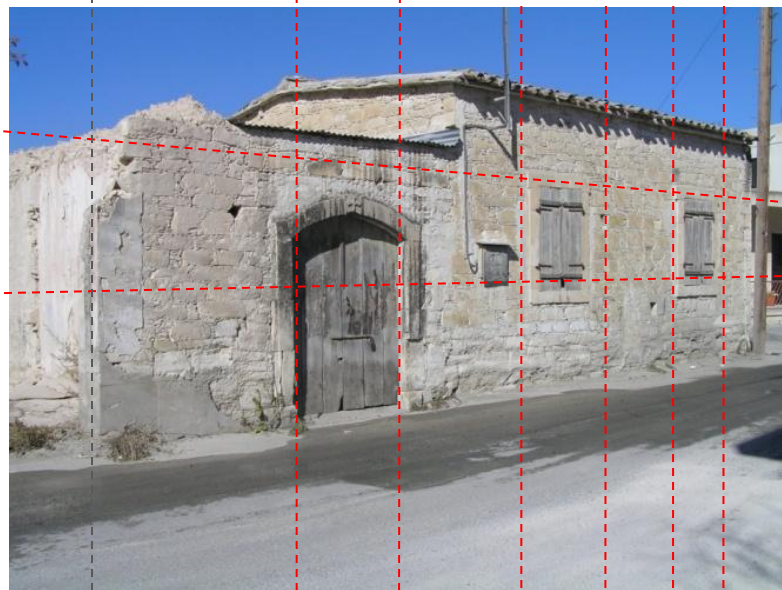
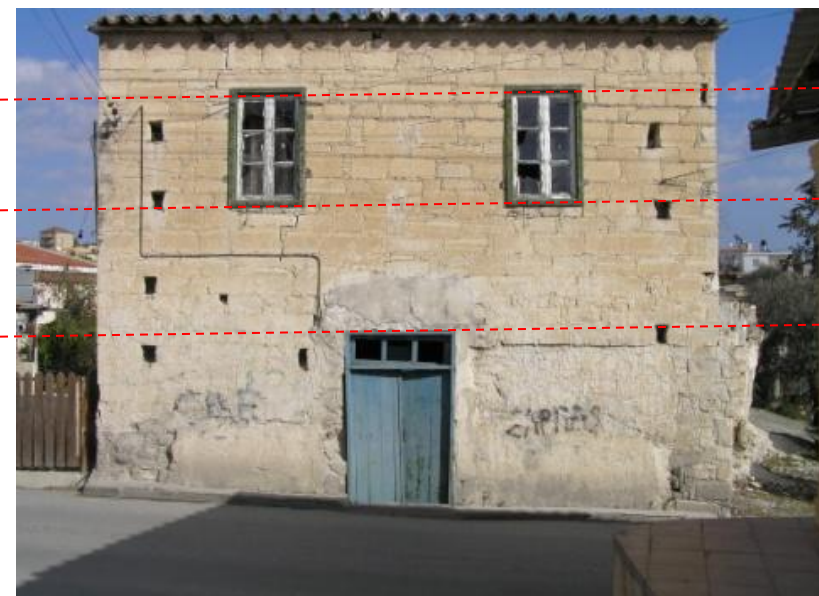

Τσιμινιά

Σουβάντζα

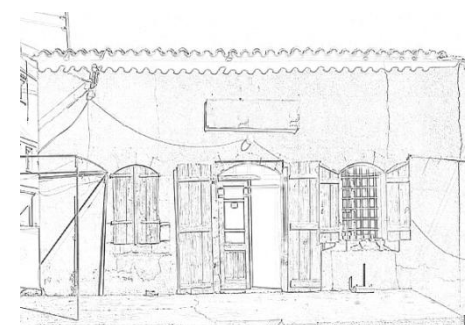
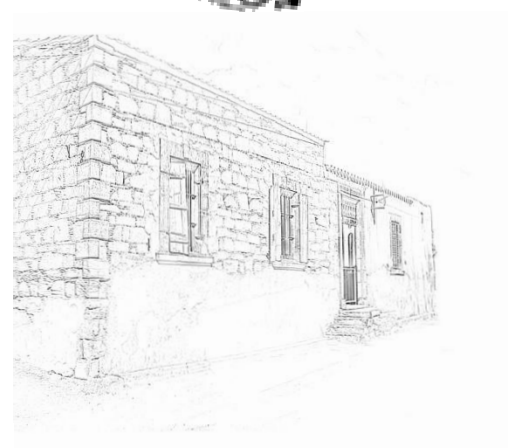
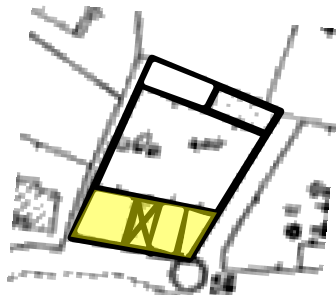
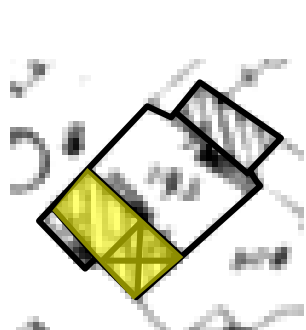

Διάταξη ανοιγμάτων

Όσον αφορά το μέγεθος των ανοιγμάτων που παρατηρούνται στις όψεις, συνήθως καταλαμβάνουν το ένα τέταρτο με ένα τρίτο του ύψους του σπιτιού. Γενικά υπάρχουν μικρά ανοίγματα, για να ανταποκρίνονται στο θερμό κλίμα της Κύπρου. Επίσης, βάση των θυρών, συνήθως διατηρούν μια συμμετρία.

Συσχέτιση κατόψεων με όψεις.

Πιο κάτω φαίνονται κάποιοι συσχετισμοί των κατόψεων που βρίσκονται στο χάρτη και των αντίστοιχων τους όψεων που συναντήσαμε και παρατηρήθηκε ότι στις πλείστες περιπτώσεις η κάτοψη ταυτίζεται με την αντίστοιχη της όψη.

Κατασκευαστική ανάλυση κτισμάτων

Οι **τοιχοποιίες** είναι κατασκευασμένες από ημιλαξετούς **λίθους της περιοχής**, κανονικού σχετικά μεγέθους και σχήματος, μικρούς και μεγάλους σε εναλλαγή, αρμολογημένους με πέτρες και χαλίκωμα στους οριζόντιους και κάθετους αρμούς, για επίτευξη οριζοντίωσης. (εικ.1)

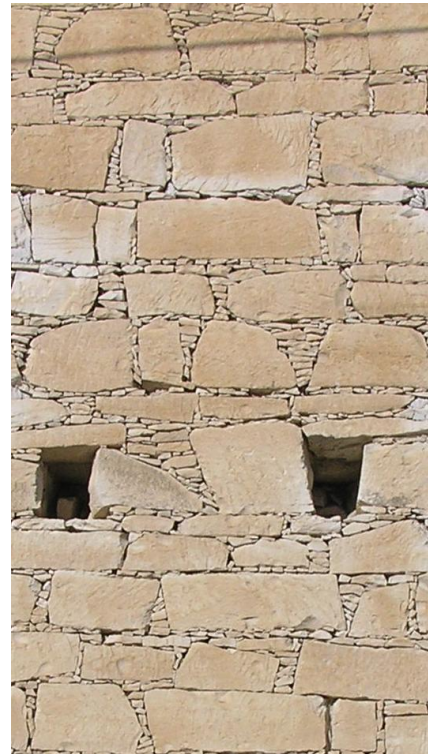
Σε δώροφους λίθινους όγκους παρατηρούνται οπές στην επιφάνεια της τοιχοποιίας, οι **σκαλωσιότρυπες**, (εικ.1) οι οποίες έχουν σχηματιστεί λόγω του τρόπου ανέγερσης τέτοιων τοιχοποιιών, με τη χρήση ξύλινων σκαλωσιών.

Ο συνηθισμένος τρόπος ανέγερσης των τοίχων ήταν αρχικά με χάραξη και εκσκαφή των θεμελίων. Το κάτω μέρος του τοίχου μέχρι ενός περίπου μέτρου από το έδαφος κτίζεται με ακατέργαστους λίθους και έπειτα με πέτρες (ή πλίνθους).

Σε πολλές περιπτώσεις συναντώνται και **πελεκητοί γωνιόλιθοι**. (εικ.2). Χρήση **πελεκητής πέτρας** και για τη **διαμόρφωση περιθυρωμάτων**.

Οι **καμάρες** σε βοηθητικούς χώρους είναι κτισμένες με **ακατέργαστους λίθους**, ενώ σε πιο σημαντικούς χώρους με **πελεκητή πέτρα**. (εικ.3)

Πλίνθινες τοιχοποιίες χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με τις λίθινες. (εικ.4) Η λίθινη τοιχοποιία καταλαμβάνει ολόκληρο το ισόγειο, ενώ η ανωδομή είναι κατασκευασμένη με πλινθάρι.

1

2

Οριζόντια τομή της λίθινης τοιχοποιίας.

3

4

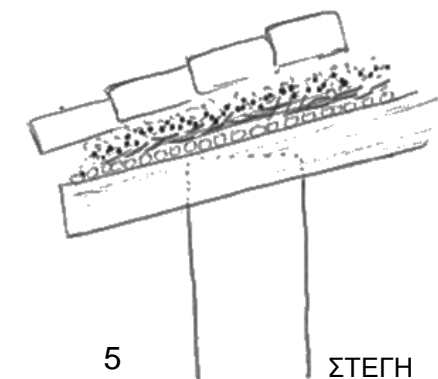
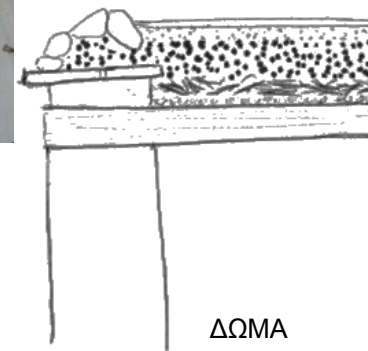
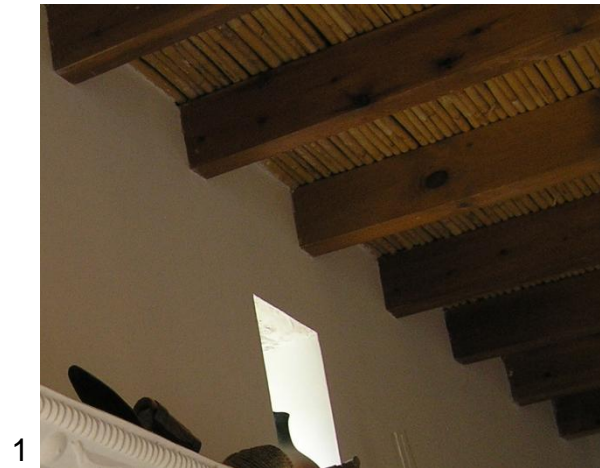

Το ξύλο χρησιμοποιείται στις οροφές, στις θύρες και στα παράθυρα.

Τα βολίτζια (εικ.2) για τη στέγαση (ή οι μορίνες, εικ.1, σε πιο σύγχρονες κατασκευές) είναι τοποθετημένα κατά κανονικά διαστήματα και παράλληλα προς τις στενές πλευρές του δωματίου που στεγάζουν. Εγκάρσια προς τα βολίτζια έμπαιναν καλάμια (εικ.2) -δεμένα το ένα παράλληλα προς το άλλο- ή ψάθες (εικ.2,3) ή, πιο σπάνια, κλαδιά. Όλα αυτά είναι εμφανή από το εσωτερικό. Πάνω από αυτά τοποθετούνταν βούρλα, φρύγανα ή φύκια της θάλασσας (στρωτέρι), και έχουν το ρόλο της υγραμόνωσης και θερμομόνωσης. Τα πιο πάνω καλύπτονται από αλλεπάλληλες στρώσεις πηλού. Πάνω από τον πηλό τοποθετούνται κεραμίδια. (εικ. 5). Έπειτα, διαμορφώνεται το κροδώμα (όταν πρόκειται για επίπεδα δώματα) ή η απόληξη της στέγης. (εικ. 4).

Σε δωμάτια μεγαλύτερου πλάτους, δίχωρα, υπάρχει η νευκά, μια δοκός στο μήκος του δωματίου, στην οποία στηρίζονται τα βολίτζια (που είναι κάθετα προς αυτή). Η νευκά υποστηρίζεται από υποστυλώματα. Η στήριξη των βολιτζιών, αντί με νευκά, επιτυγχάνεται και με καμάρα. (εικ. 3) Η κλίση της στέγης επιτυγχάνεται με την τοποθέτηση της νευκάς σε ύψος ψηλότερο από αυτό του κροδώματος.

Οι θύρες και τα παράθυρα είναι, ως επί το πλείστο απλά σανιδωτά.^{1,2} Αποτελούνται από **σανίδες** που συνδέονται καρφωτά μεταξύ τους με οριζόντια ξύλα, τους **ζυγούς**.

1

2

Χρήση του **ξύλου** παρατηρείται και σε **ανώφλια**.²

Η **επίχριση** των εξωτερικών τοίχων με **ασβέστη** δεν είναι διαδεδομένη. Σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν πελεκητά περιθυρώματα παρατηρείται επίχριση των λίθινων τοιχοποιιών³, για να τονίζονται αυτά τα πιο προσεγμένα μέρη της όψης.⁴

3

4

Επίσης, λεπτό επίχρισμα εντοπίζεται περιμετρικά ορισμένων κουφωμάτων.⁵

5

Ελεύθεροι χώροι- αυλές

Η τοποθέτηση των κτιριακών όγκων μέσα στο τεμάχιο, δημιουργεί διάφορα είδη ελεύθερων χώρων – αυλών.

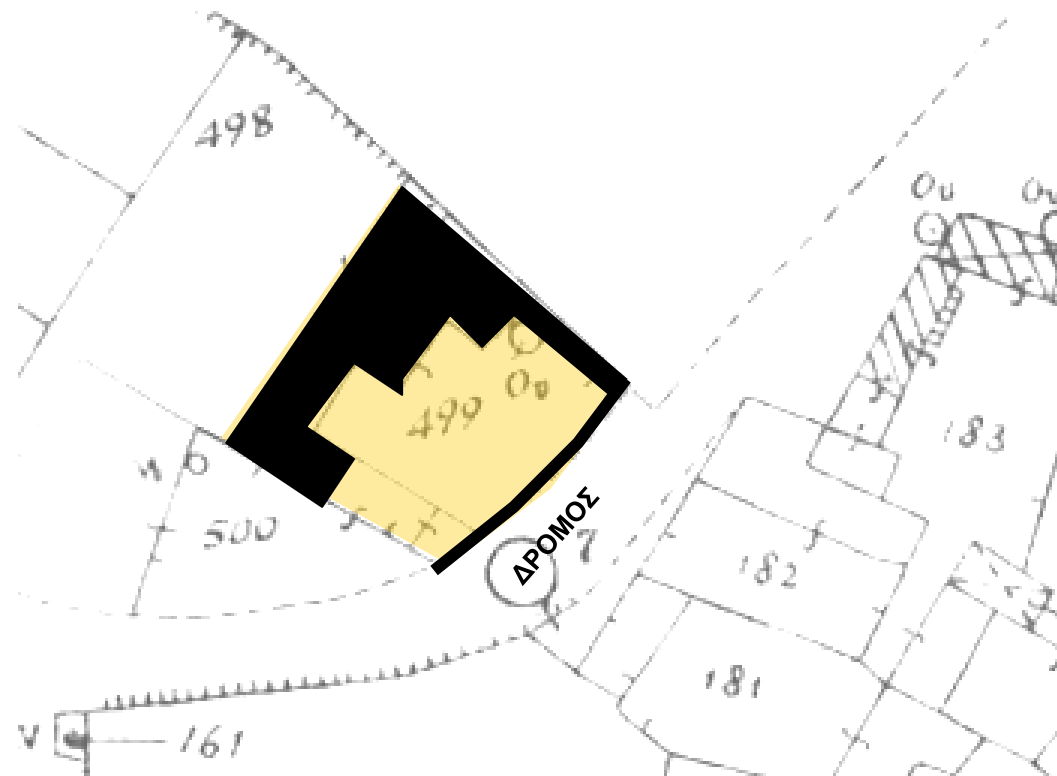
Η αυλή αποτελεί σημαντικό στοιχείο στη διάρθρωση των χώρων, αφού πολλές φορές μέσω αυτής γίνεται η κίνηση στους επιμέρους χώρους της κατοικίας.

Η ζωή παλαιότερα διαδραματιζόταν στις αυλές. Δυστυχώς αυτό δεν συμβαίνει και τόσο συχνά στις μέρες μας. Αν και παρατηρείται περισσότερο το κτίσμα να βρίσκεται στο μπροστινό μέρος του τεμαχίου προς τη πλευρά του δρόμου, εντούτοις οι κάτοικοι δεν ξανοίγονται σε δρόμους και πλατείες.

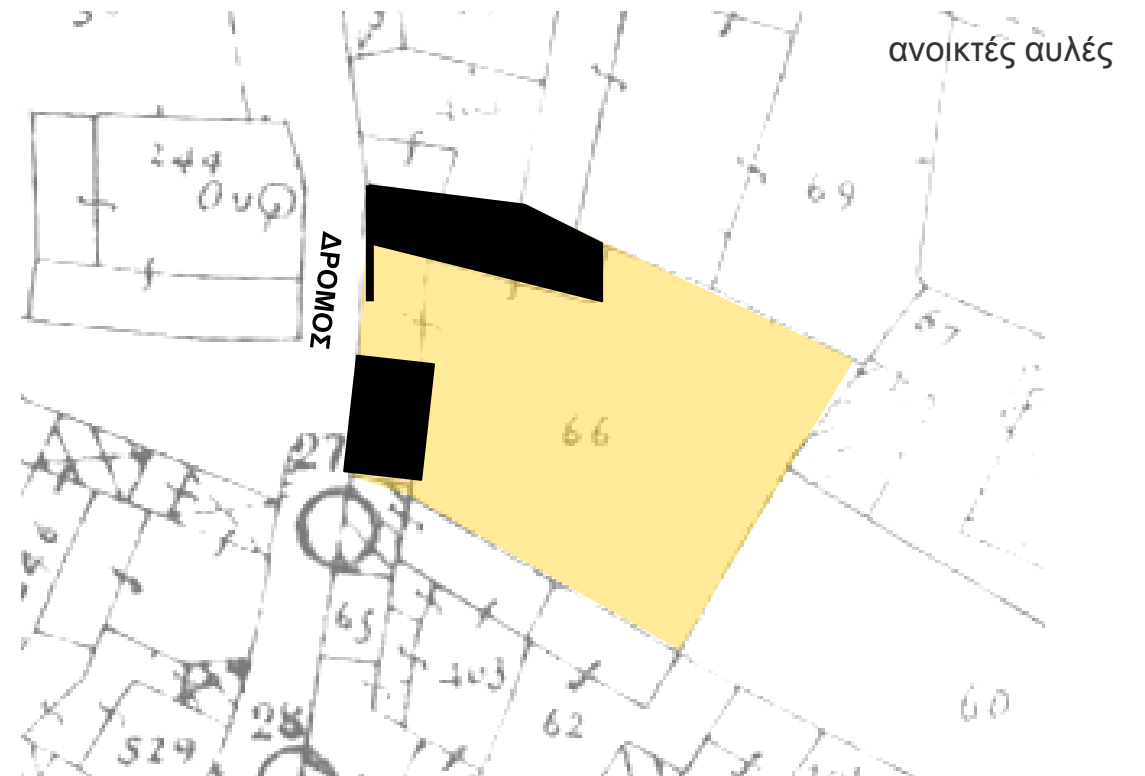
Πιο κάτω, παρατίθενται διάφοροι τύποι αυλών που συναντώνται στον παραδοσιακό πυρήνα του οικισμού.

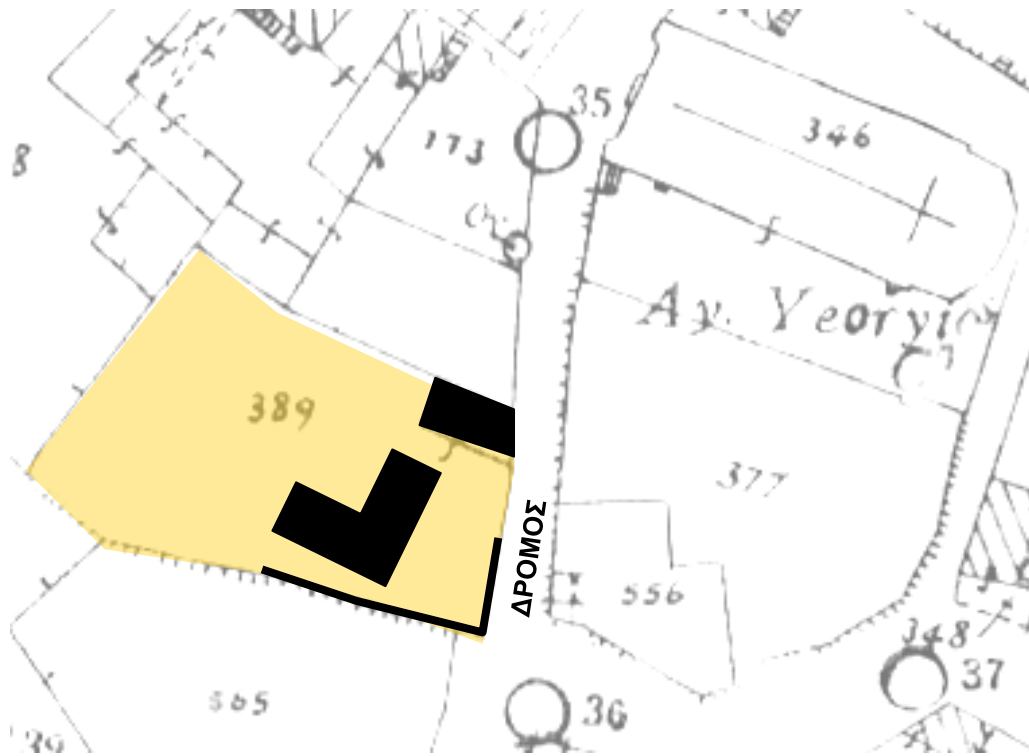
Ο όγκος της κατοικίας στο πίσω μέρος του τεμαχίου δημιουργεί αυλή ανοικτή προς το δρόμο. Το χαμηλό περιτοιχίσμα επιτρέπει άμεση οπτική επαφή με το δρόμο.

Η διάταξη των όγκων στο τεμάχιο δημιουργεί κοινό ανοικτό χώρο μεταξύ τους. Το χαμηλό περιτοιχίσμα και σε αυτή την περίπτωση επιτρέπει οπτική επαφή με το δρόμο.

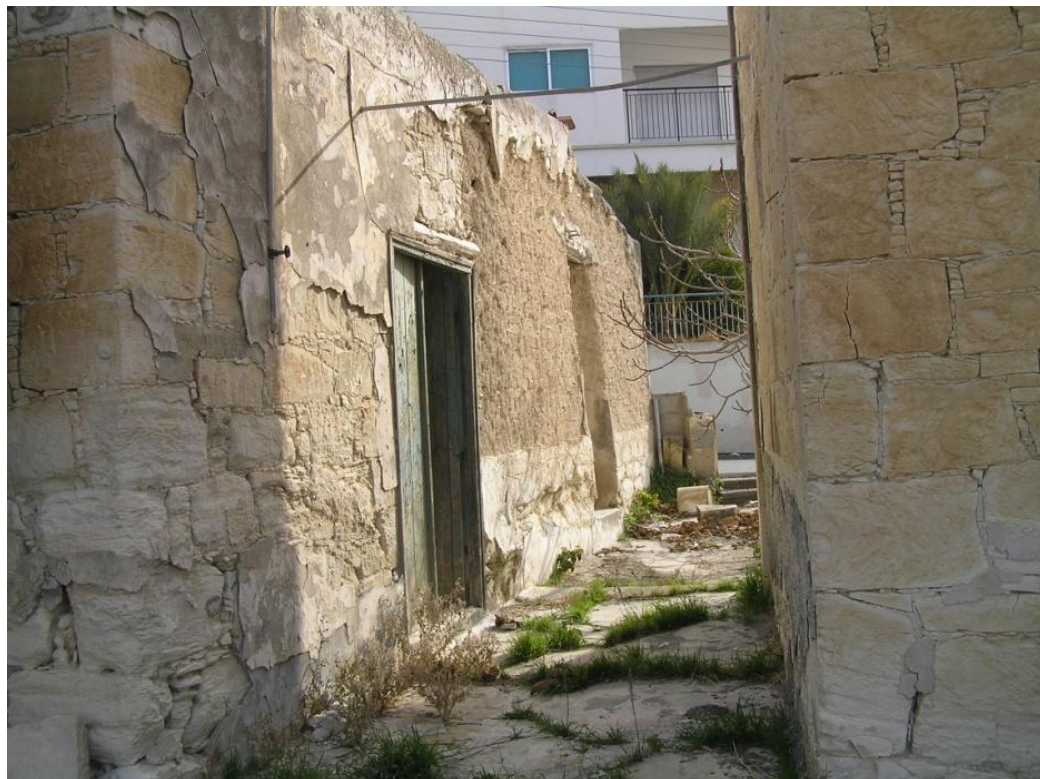

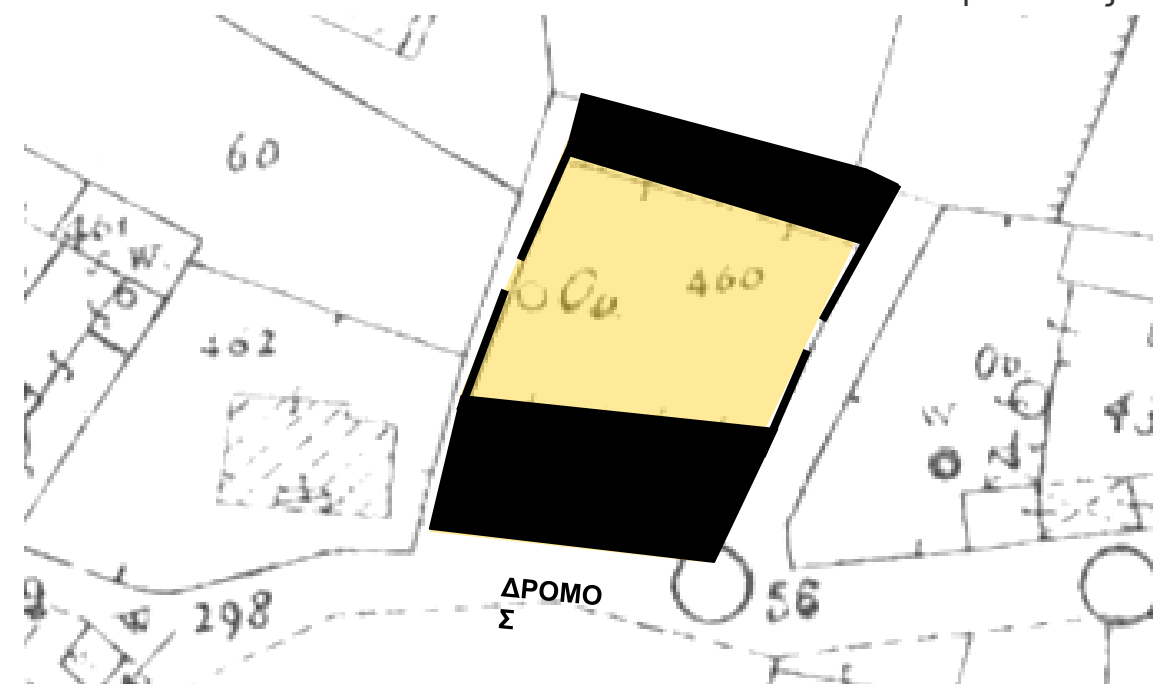
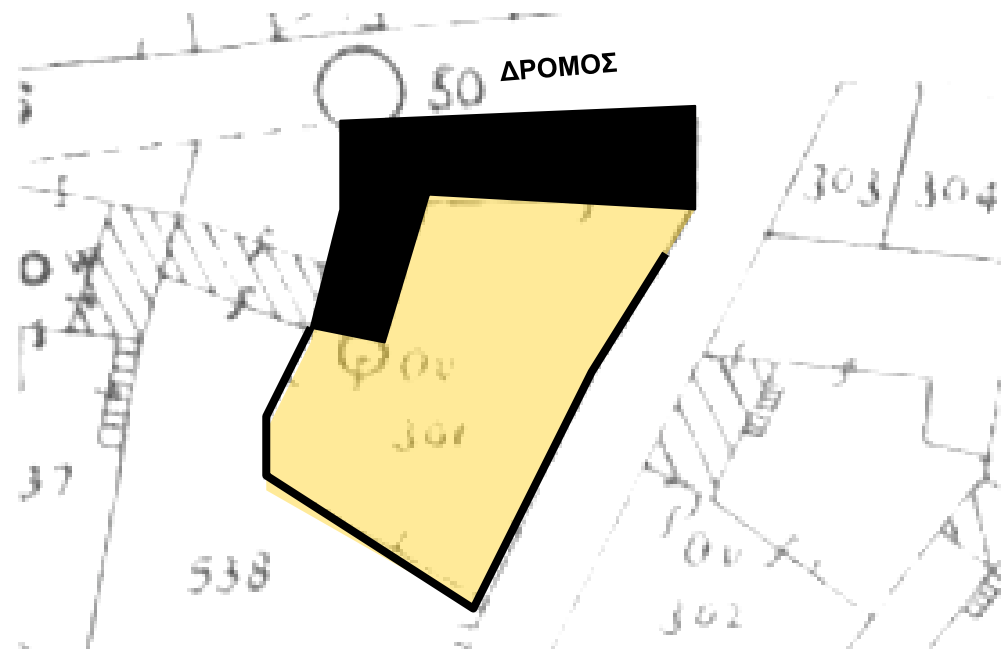
Η τοποθέτηση του διώροφου όγκου της κατοικίας και του μονώροφου βοηθητικού, δημιουργούν ανοικτό χώρο μπροστά και αυλή στο πίσω μέρος του τεμαχίου. Η μπροστά αυλή με το πολύ χαμηλό περιτοιχίσμα είναι ανοικτή προς το δρόμο, ενώ η πίσω έχει οπτική επαφή με αυτόν, διαμέσου των όγκων.

Η αυλή περικλείεται από το κτίσμα, τυπολογίας Γ, που τοποθετείται στο πίσω μέρος του τεμαχίου, και από τον ψηλό μαντρότοιχο. Η είσοδος γίνεται απευθείας στην αυλή από το δρόμο, μέσω του ζωποριού. Ο ψηλός μαντρότοιχος δεν επιτρέπει οπτική επαφή με το δρόμο.

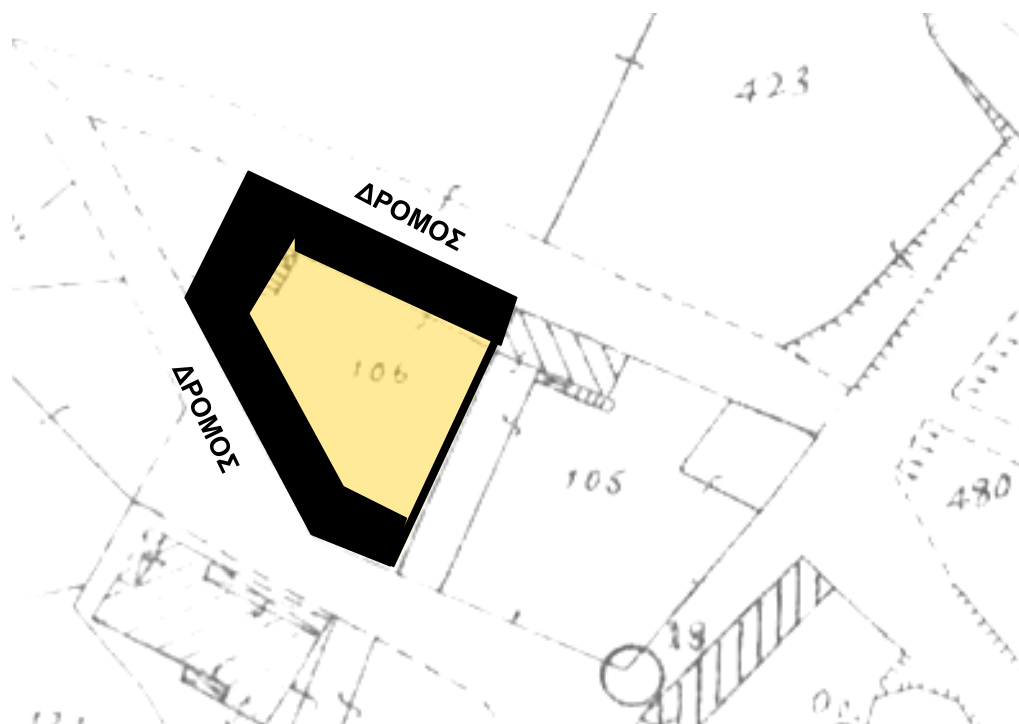

Η αυλή και σε αυτή την περίπτωση περικλείεται από το κτίσμα τυπολογίας Γ και από μαντρότοιχο, αλλά σε αυτή την περίπτωση η αυλή ανοίγει στο πίσω μέρος του τεμαχίου. Η πρόσβαση σε αυτή γίνεται μέσω του κτιριακού όγκου.

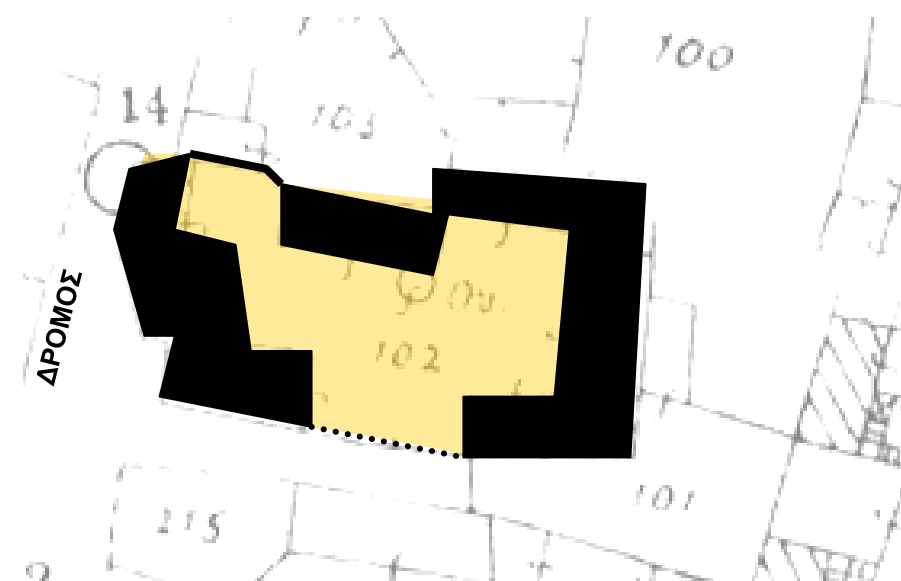
Αυλή που δημιουργείται μεταξύ δυο κτιριακών όγκων. Περικλείεται από ψηλό μαντρότοιχο. Η είσοδος γίνεται από πλαϊνά μονοπάτια. Μέσω της κοινής αυλής γίνεται η πρόσβαση στους επιμέρους χώρους των κατοικιών.

Αυλή που περικλείεται στις τρεις πλευρές από τον όγκο της κατοικίας και κλείνει με ψηλό μαντρότοιχο, ο οποίος δεν επιτρέπει καμιά επαφή με τον εξωτερικό χώρο εκτός κατοικίας. Πρόσβαση από το εξωτερικό στην αυλή υπάρχει μόνο από την κύρια είσοδο της κατοικίας.

Οι κτιριακοί όγκοι συγκροτήματος κατοικιών περικλείουν την αυλή, δημιουργώντας κοινό χώρο για αυτούς. Αυτό το είδος εσωτερικής αυλής απαντάται σπάνια στον παραδοσιακό οικισμό.

Τρόπος σύνθεσης κτισμάτων και ελεύθερων χώρων

- Κενά - δρόμοι, αυλές.
- Πλήρη - κτιριακοί όγκοι.
- Δρόμοι - πλατείες

Στο πιο πάνω σχέδιο φαίνεται ο τρόπος σύνθεσης των κτισμάτων και των ελεύθερων χώρων και συνεπώς η πυκνότητα δόμησης του πυρήνα των Λυμπιών.

Οι δρόμοι και τα μονοπάτια δημιουργούν, οργανώνουν οικιστικά σύνολα.

Τα κενά διακόπτουν τη συνέχεια των προσόψεων των παραδοσιακών κτισμάτων, στοιχείο που υποδηλώνει την «αποψίλωση» του παραδοσιακού οικισμού.

Παρόλα αυτά οι όψεις διατηρούν τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά τους, δημιουργώντας έτσι την εντύπωση ομοιομορφίας του οικισμού.

Στα διπλανά αναπτύγματα δρόμων φαίνεται η ασυνέχεια του δομημένου, αφού τα κενά τεμάχια εμφανίζονται σε μεγάλο ποσοστό.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο παραδοσιακός χαρακτήρας του χωριού Λύμπια έχει κρατηθεί, παρόλες τις νεώτερες αλλοιώσεις που έχει δεκτεί μέχρι σήμερα. Διατηρείται σε μεγάλο βαθμό ο αρχιτεκτονικός χαρακτήρας του παραδοσιακού πυρήνα, ίσως λόγω του ότι η κατασκευή της τοιχοποιίας είναι από επεξεργασμένο (ημιλαξευτό) λίθο.

Η διατήρηση του παραδοσιακού οικισμού είναι αναγκαία για την «επιβίωσή» του και θα πρέπει να γίνει πιο συνειδητά. Πολλές οικοδομές χρειάζονται επείγοντως συντήρηση και αποκατάσταση, έτσι ώστε να αποφευχθεί περεταίρω δημιουργία κενών τεμαχίων στη θέση παραδοσιακών οικοδομών, λόγω κατάρρευσής τους.

Παράλληλα με την αρχιτεκτονική αναβάθμισή του, ο πυρήνας μπορεί να αποκτήσει ξανά περισσότερη ζωή.

Αυτό βέβαια προϋποθέτει μια πιο σωστή στάση και σεβασμό προς την παραδοσιακή κληρονομιά μας, καθώς και διάθεση για διατήρησή της...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γεωργιάδου Ζ., *Δομικά και διακοσμητικά υλικά*, εκδόσεις ΙΩΝ, Αθήνα, 2004.

Παπαχαραλάμπους Γ. Χ., *Η κυπριακή οικία*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Μελετών, Τόμος ΙΙ, Λευκωσία, 1968.

GUNNIS, R., *Historic Cyprus*, Λευκωσία, 1973.

IONAS, I., *La Maison Rurale de Chypre (XVII-XXe siecle), Aspects et Techniques de Construction*, Nicosie, 1988.